

הדור החדש

מכתב אל הורים ומורים
מבני הציונות הדתית

לכתחילה
בית לתורה ישראלית

הדור החדש

נר לנשמותיהם המאירות של בנינו הגיבורים,
שמסרו נפשם - גדולה, חופשית ואוהבת חיים ואמת – במערכה,
בהגנה על חבריהם וחברותיהם, על משפחותיהם ועל עמם
מתוך חיבור עמוק וקיומי לנצח ישראל

א

כאב ומבוכה מלווים אותנו, דור הביניים של החברה הדתית לאומית,
כבר שנים לא מעטות.

באהבה גידלנו את ילדינו לחיים של משמעות, עשיית טוב, בריאות
ויצירה – ולא פחות מכך לתורה ולמצוות, שעבורנו באו שלובות עם
כל אלה. תורה ומצוות שהם עבורנו מסורת קדושה ויקרה, שדרכה
מתבטאת השייכות שלנו לעם ישראל, לייחודו ולייעודו. דרך התורה
אנו חווים את עצמנו כחוליה בשלשלת הדורות. מתוך נאמנות לה אנו
מביאים ילדים לעולם. מתוך אמונה בייעודיה אנו חולמים עתיד –
ומכוחה אנו גם שותפים בלב ונפש, במסירות מלאה וחיה, בבנייתה
של מדינת ישראל ובחזיון, ובהעצמתה של החברה הישראלית בכל
דרך שפתוחה בפנינו. זכינו לחיות בדור של גאולה, בדור של מימוש
הנבואות על שיבת ציון, על קיבוץ גלויות ובניין ירושלים, ויניקתנו מן
התורה והמצוות ממלאת את כל זה במשמעות ומעניקה לנו ולילדינו
חוסן לאומי בעידן של מבוכה.

והנה, לצד רבים וטובים מבנינו הממשיכים את דרכנו, רבים וטובים אחרים מוותרים על האוצר היקר עליו שמרנו כל כך - גם עבורם! - ובחרים באורח חיים חילוני. אחרים מתייצבים להם אי-שם על 'רצף', שיש בו אמנם זיקה של ממש לתורה ולמצוות אבל אין בו מחויבות ברורה, ולא תמונת-עתיד שתשקיט את פְּאָבְנו.

הנה כי כן, כמו מחלה הנוגסת בְּרַקְמָה החיה של משפחותינו וקהילותינו, בנינו ובנותינו נתונים לרוח אחרת - ואין לאל ידינו.

ב

והנה, אנו מקבלים אותם. אפילו אלו מבינינו ששמירת תורה ומצוות היא לב אומר-חייהם, היא מנוע כוחם ודופק ימיהם - גם הם מוצאים עצמם משתיקים את קולות הביקורת ופותחים את לבם ואת ביתם למי שפרצו את הגדרות והלכו לדרך אחרת.

באורח פלא, כולם אהובים וכולם ברורים, גם אם לעתים נדרשת תקופת הסתגלות כואבת.

קשה להסביר את ההשלמה הזו, הרחבה והנפוצה כל כך, רק על בסיס הפיכת המשפחתיות לערך עליון, או הפנמת שיטות חינוך והורות שבהן מצמצמים ביקורת על הילדים ומטפחים 'קבלה ללא תנאי'. זו אמנם ההנמקה המופיעה על פני השטח, אבל היא מהווה רק תשובה חלקית לתופעה. הרי לא תמיד אנו כה סלחנים ומכילים; ואם היינו רואים במעשה הזה בגידה של ממש בערכים שלנו, לא היינו ממשיכים בחיבוק ובחיזור, בהכלה ובהליכה לקראת. יש כאן משהו נוסף.

ובאמת, זה מתמיה: הרי ילדים אלה שמים, לכאורה, לאל את כל עמלך החינוכי, את כל מה שניסית לעצב בבית; ולא רק את עמלך הפרטי - אלא גם את המאמץ הקולקטיבי של ציבור שלם שאתה חלק ממנו. העמל החינוכי של המוסדות 'שלנו', מן הגן ועד למוסדות העל-

תיכוניים, ועל גביהם שלל האמצעים הבלתי פורמליים, מתנועות הנוער ועד לעלוני השבת, לסמינריונים ולערוצי המדיה השונים.

כל אלה מכוונים להאחיב על בנינו ובנותינו את התורה והמצוות, להרגילים למחויבות, לנטוע בהם יראה ואהבה כלפי המערכת המורכבת שאנו נושאים במסירות עמנו מן הדור הקודם אל הדור הבא. והנה, אם הכל מכוון לשם, מה פשר שוויון-הנפש היחסי של כולנו כלפי היציאה מן המסגרת הזו?

המענה מוכן אצל הלב.

זו לא רק העדפת האחוה המשפחתית על פני עולם הערכים הנצחי. זו גם ההכרה שאותו עולם ערכים נצחי בא לידי ביטוי, גם אם בדרך אחרת, אצל הבנים והבנות שהניחו לתורה ולמצוות.

את המחויבות והשייכות העמוקה הרגשנו היטב בשעת המלחמה הזו, בלי להבחין בין בני"ש לדתל"ש; אבל גם בימים כתיקונם ניכרת בבנינו ובנותינו חותמה של האמונה הטהורה – אמונה שאינה תלויה בלבושים הדתיים ואפילו לא בהזכרת שם שמיים: האמונה שיש משמעות לחיים ולעולם, ושיש לאדם בחירה חופשית ואחריות. אמונה המולידה בלבבות את בקשת האמת ובקשת הטוב, גם כשאלה מוליכות אל מחוזות אחרים משציפינו.

אבל גם המענה הזה, אף שהוא מביא מעט ארוכה ללב, אינו נותן מנוחה של ממש.

האמנם? האם הדור החדש, על זהותו הדתית העמומה, מממש את חינוכנו בדרכו שלו? האם באמת אפשר להסתפק ב'בקשת הטוב והאמת'? אולי צריך גם למצוא את אותם 'טוב ואמת', וללכת בדרכיהם – הדרכים אליהם חינוכנו? והרי כל כך הרבה טוב ואור יש בתורה ובמצוותיה, וכל כך הרבה בורות של רוע ובלבול ותסכול

אורבים להם במרחב חסר-הצורה של הקיום המודרני, שבו מתקשים להבחין בין טוב לרע, ושבו כל מערכות היחסים מועדות לפירוק - -

ובכלל, אם כך – האם חינוכנו לתורה ולמצוות – מיותר? האם אין קיום התורה והמצוות, והחינוך לכך, מה שה' דורש מאתנו? ובשפה אחרת - האין הקיום הזה דבר שהשייכות לכלל ישראל דורשת מאתנו, ושמעניק לנו חוסן בדרך הארוכה שעמנו צועד בה?

יאמר מיד: חלילה. חינוכנו אינו מיותר. אשרי מי שעמל בתורה וגידל בנו למצוות. את הפירות אנו קוצרים גם בבנים הממשיכים את הדרך, וגם באלה שאינם. אבל, אם הדור החדש מחובר לערכי היסוד שלנו, ובוחר בכל זאת לצעוד לעתים קרובות בדרכי חיים אחרות, למרות המכשולים והבורות הידועים גם להם – אולי יש לכך סיבה. אולי אנו צריכים להטות אוזן למה שהדור החדש מבקש לומר לנו, גם אם הוא אינו אומר זאת במלים מפורשות אלא בדרכו האינטואיטיבית.

ג

אנו מנחילים לבנינו תורה ומצוות, אורח חיים שאנו חשים לגביו רציפות ארוכה ומבורכת, שימיו כמעט כימי עולם. תנאים ואמוראים גיבשו את אורחות החיים הללו, ואחריהם צעדו בנתיב הזה ראשונים ואחרונים, והותך לתוכם מנהגם של ישראל בארצות פזוריהם לדרורתיים.

אבל אורח החיים הזה, והתורה הכרוכה בו, עמד בפני אתגר עם עלייתו של העולם המודרני. דברים שהחזיקו אותנו דורות, והיו כמעט טבעיים, חייבו הצדקות חדשות, וגם סיפור-המסגרת הכללי של הקיום היהודי בגולה, כקהילות עצמאיות, התערער. היו מי שראו בשינויים הגדולים הזדמנות להשליך את המשא הכבד של היהדות ולמוסס אותה אל תוך רקמת החיים המודרניים של המערב; לעומתם, היו מי שנאחזו במסורת הדורות והסיקו שכל החדש אינו אלא ניסיון, ועלינו

לדבוק במסורת אבותינו – גם אם משמעות הדבר הפיכת היהדות מתורת-חיים של עם לריטואלים של מסדר דתי, קבוצה קטנה המקיימת תרבות-נגד.

והיו, כמוכן, מי שראו באתגרים הללו פתח ותביעה להתחדשות. היו מי שביקשו להמשיך ולשאת את לפיד הדורות היהודי ולהיות נאמנים לבשורתו, אבל גם הבינו שכדי שיוכל להמשיך ולהיות אור עולם, עליו לעטות לבושים חדשים. הרי גם התורה שהכירו היתה לבוש ללפיד היהודי – לבוש שנרקם לאחר החורבן בידי חכמי יבנה וממשיכיהם, הלא הם חכמינו זכרונם לברכה. הדוגלים בהתחדשות הבינו שעתידה של היהדות נמצא במרחב יהודי עצמאי, ולא בקיום בגולה; למעשה, דגל ההתחדשות נישא ברמה בראש ובראשונה על ידי התנועה הציונית, במובנה הרחב – התנועה של היהודים לשוב ולהיות לעם, להתקבץ אל ארץ ישראל ולכונן בה ישות עצמאית.

ההתחדשות הציונית ביקשה להמשיך ולשאת את לפיד היהדות אל הדורות הבאים – בלבוש חדש. נלוותה לה, אפוא, ציפייה ברורה לעיצובה של 'יהדות חדשה' ושל 'יהודי חדש'. בעניין זה של הציפייה ליהודי חדש לא היתה הבחנה בין תומכיה הרבים של הציונות שהיו 'דתיים', ובין אלה שהיו 'חילוניים': אלה כאלה האמינו שפה, בארץ חמדת אבות, תתגשם התקווה הגדולה הנלווית לגאולה הפיסית, והיא הגאולה הרוחנית – חיי חופש ודרור, השראת שכניה ותורה מחודשת.

ההבדל בין החילוני לדתי נגע רק לשאלת "מה עושים בינתיים", עד שהיהדות החדשה תתעצב. החילוני היה זה שבחר 'לנקות את השולחן' מאורחות החיים הגלותיים, כחלק מזקיפת הקומה וגיבושו של יהודי חדש. הדתי היה זה שבחר להמשיך עם אורח החיים 'הישן', לעת עתה, כדי לא לאבד את הזיקה אל התורה והמצוות ואל הרצף הרב-דורי; אבל גם הוא וגם רבניו חלמו, במפורש, על התחדשות עמוקה של היהדות ועל עיצובו של יהודי חדש.

דורות חלפו. שיבת ציון הצמיחה אכן אופי חדש של יהודי – אבל לא גיבשה אורח-חיים יהודי חדש, ולא תורה חדשה. קריאתו של ביאליק אל חבריו בציונות החילונית, 'הבו לנו הלכה', נענתה בקול ענות חלושה שהתפוגג בתוך דור וחצי. גם קריאתו של הראי"ה קוק, ושל גדולי הוגי ורבני 'המזרחי', להתחדשות עמוקה של ההלכה, נותר ללא מענה. בקרב הציונות הדתית התקבעה אמנם המהפכה המנטלית של הציונות, אבל גם בתוכה היא לא היתרגמה למשנה חינוכית סדורה, קל וחומר לא לשולחן-ערוך חדש.

וככל שהתרחק חזון היהדות החדשה, כך נפער יותר הקרע שבין האגף הדתי לחילוני בתוך המרחב הציוני. הדתי שב דבק באורתודוקסיה, באותו מחנה שבחר להמנע מהתחדשות, לפחות בכל הנוגע לעולמו ההלכתי; החילוני הפך את הזמני לקבוע, וכמו ויתר על חלקו ביהדות – ועל מחויבותו אליה.

ד

החברה הדתית, למרות שאחזה בתורת ההתחדשות באופן עקרוני, אימצה בפועל את היהדות הישנה. ישנה וטובה ללא ספק, אבל גם מלאה בבעיות וקשיים – בעיקר בכל הנוגע ליחסה אל העולמות האנושיים שמחוץ לד' אמות של בית הכנסת.

אורח החיים של תורה ומצוות, הממשיך את שהתגבש במאות שנות הגלות, עשוי להיות 'מתקדם' ומעודכן, בהיבטים מסוימים, אבל גם כך הוא משמר את ההטיות שנקבעו בו בעבר. זהו אורח חיים שמעדיף את הקדוש על האנושי; שמתקשה לתת מקום של כבוד לארצי ולגופני; שתובע מקום גדול, לעתים גדול מדי, לקולקטיבי בתוך עולמו של היחיד; וששבסיס הדרכותיו עומדת שמרנות עמוקה, המעדיפה את הנאמנות למקובל ולנהוג על פני הנאמנות לאמת הפנימית.

ואם לא זכינו לממש את המעבר מיהדות ישנה ליהדות חדשה, מתורת הגלות לתורת ארץ ישראל, הרי שלפחות במובן מסוים נותרנו באותו מקום בו היינו לפני מאה שנה – כאשר מרדו צעירים מעולים של אז בתורת אבותיהם.

"היהדות שבחוץ לארץ", כתב אז הרב קוק במאמר 'הדור', "איננה יכולה להיות במילואה וטהרתה", ובשל כך היא נדרשת למוסר של יראה, של הכבדה על החיים. "שם בגיא צלמוות אי אפשר ללכת במרחב, אי אפשר לשאוף לחיים מלאים", כי המרחב הכללי של החיים שם שייך לעמים הנכרים, ורחוק מתעודתו של עם ישראל. "אבל לא זאת היא תורת החיים הנצרכת לדור של עקבא דמשיחא", הוא ממשיך, לדור שכוחותיו התעוררו לחיים. את הדור הזה "לא נחפץ לדכא תחת רגלינו, לא נאבה להגיש לנחשתים את הכחות הצעירים הרעננים, המשתערים ומתרוממים; כי-אם נאיר לפניהם את הדרך, נתהלך לפניהם בעמוד אש של תורה ודעת קדושים כבירי כח לב. אנחנו נבין לַדַעַם ושיחם, נדע להוקיר את תכונתם הפנימית ואת נטייתם העצמית ממקור ישראל, זה עם עז – 'עזים שבאומות' - נאזר בגבורה ונעטר בתפארה".

שנות דור חלפו מאז דברים אלה של הרב קוק. זכינו לחיות בארץ ישראל, ולהחליף את התודעה שלנו מתודעה של עם המסולק מן החיים לתודעה של עם היוצר ומפליא לעשות; מתודעה מושפלת לתודעה של חירות ואחריות. אבל עדיין, את 'תורת-החיים הנצרכת לדור' לא זכינו לכונן.

ואולי זה מה שבנינו ובנותינו אומרים לנו: אנו מבינים את הערכים שבשמם חינוכתם אותנו לתורה ולמצוות – אבל איננו יכולים לקבל את ההצעה הקונקרטי, את אורח החיים שאתם מבקשים לנתב אותנו אל תוכו. לא ככה. לא 'עיסקת החבילה' הזו, שרחוקה כל כך מהתנהלות טבעית, שמצריכה מאמץ של הסברה לעצמנו ולאחרים, שמלאה

שרידים של תודעה אחרת; לא סגנון החיים שמבקש ממני לנהל כל כך הרבה חלקים מחיי בדרך שקשה לי להזדהות איתה.

ולכן, מעשיהם אינם הפניית עורף, מיאוס או הכחשה של יסודות החינוך והערכים שלאורם חינכנו; הם הפניית זרקור אל החסרון של הדרך שאנו מציעים, חיסרון שאנו-עצמנו עמדנו עליו כבר לפני כמה דורות, והמשכנו מתוך איזו אשליה שהתורה שבידינו כבר ענתה על החסרון הזה.

'לא ככה', הם אומרים, וראוי להטות אוזן.

ה

אסייג ואומר: יש שהחילון הוא תוצאה פשוטה וכמעט-מתבקשת של הווית חיים שבה האמונה ואורח החיים ההלכתי אינם אלא תוספת על גבי תשתית זהותית מערבית. גם כאשר התוספת יקרה מאוד לדור ההורים, ונושאת איתה מטען רגשי וזהותי עמוק, היא עשויה להישמט במעבר הדורות. נחיצותה אינה ברורה מספיק לדור הצעיר, השואף להתנהלות קוהרנטית ופשוטה יותר בחייו. מאמר זה מכוון פחות למקרים הללו, ויותר למקומות בהם החילון מגיע למחוזות בהן הוא אינו התפתחות טבעית, אלא מהוה חריגה דרמטית מן הזהות אליה גדלו הבן או הבת.

ועוד אסייג: מניעים רבים עשויים להיות לפלונית או לפלוני, שגדלו בסביבה תורנית, במסעם אל מחוזות החילון או הרצף. תרבות הרוב הישראלי, שהיא תרבות חילונית, ותרבות הרוב של ארצות המערב בכלל, מאתגרת מאוד גם את מי שצמחו בחממה, ולעתים מערערת את הביטחון באמת של התורה (נוכח הרציונליזם המדעי) או במוסריות שלה (נוכח הליברליזם ההומניסטי). אך סיבות אלה, שהרבו לעסוק בהן, אינן 'חדשות' לדור, ועל פי רוב לא הן מולידות את צעירי ה'רצף'. ובכלל, כנגד החיסרון של אי-התאמה לתרבות הרוב, ישנו גם היתרון

של אותה אי-התאמה עצמה. 'תרבות-נגד', בוודאי בעידן של משבר בתרבות הכללית, ובוודאי בעיני אנשים צעירים, היא נקודת זכות.

אכן, יש ומחאה רציונלית או מוסרית כנגד היבטים כאלה ואחרים בתורה ובהלכה מהווים רכיב בהתרחקות, אך מחאה כזו קיימת גם אצל רבים הדבקים בתורה, אלא שהם נכונים 'לשלם את המחיר' על מנת לאחוז בעיסקה הכוללת. השאלה היא אפוא בדיוק זו: מדוע רבים מבנינו ובנותינו אינם מוכנים לשלם את המחיר הזה; מה צורם להם באורח החיים שאליו חניכנו אותם.

ההתבוננות מלמדת שמתחת למניעים השונים יש לא פעם אינטואיציה בסיסית, לאו דוקא מדוברת, המביאה אנשים לבחור בחיים לא-הלכתיים, ביציאה מאורח החיים של תורה ומצוות. זהו הרצון במגע פשוט יותר עם החיים.

1

עול מלכות שמיים, או מחויבות למערכת ערכים מקודשת, יכולים להתבטא במעשים גדולים, בהכרעות נוקבות המתרחשות ברגעים מכוננים. הצורה הזו של המחויבות מוכרת מאוד בספרות, והיא מזכירה לנו את סיפורי האבות והמלכים בתנ"ך. עם זה אין לבנינו ההולכים כל בעיה: הם מוכנים לשלם מחירים בעד ערכים, והם גם עושים זאת.

אבל אורח החיים הדתי, ותבניות החשיבה המחזקות אותו או נולדות ממנו, מציעים קבלת עול מסוג אחר, לא נוקבת אלא טורדנית: טוויית קורים סביב כל חיי היומיום, כדי 'לקדש' אותם ולרסן אותם, ולכונן מידה של נבדלות מן ההתנהלות הטבעית של בני אדם. ואת זה, אומרת האינטואיציה של רבים וטובים, את זה אנחנו לא רוצים.

כבר היטיבו חכמים ראשונים ואחרונים להראות את היופי והעוצמה שבמנגנונים הללו, המרימים את האדם טפח מעל חיי החולין ומזכירים

לו את ייעודו כנברא בצלם אלוהים, ועוד יותר כבן לעם סגולה (ועוד יותר כתלמיד חכמים, וכיוצא באלה). אבל כנגד האמירות הללו באה אינטואיציה המטיחה אמת פשוטה יותר: זה לא מאפשר לחיות בפשטות. זה לא מותיר מרחב לשקוע בהיבטים אחרים של החיים. זה מסבך ולא פעם נושק לנוירוטי.

ועוד: אורח החיים הזה, שבמובנים רבים הבדיל אותנו מן הגויים, וכך שמר על זהותנו – איבד חלק מערכו. הוא מבדיל אותנו כיום מהישראלים 'הרגילים', אחינו, וגם מבדיל אותנו מהתנהלות טבעית בעולם. כשאנו בארצנו, במרחב שלנו, במקום שגם החולין הוא 'יהודי', איננו זקוקים כל העת לתזכורות, לסימנים, לבידולים. והרי גם זו סיבה להתרחקות שלנו: החשיפה (המאוחרת על פי רוב) לאיכויות אנושיות ומוסריות, הרווחות – השבח לאל – גם בקרב ישראלים הרחוקים מתורה.

"כשאתם מפסיקים כל דבר לתפילת מנחה או ערבית", רומזים לנו בנינו, "אתם אומרים לנו דבר פשוט: שלפני הכל, אתם מתחזקים מסגרת 'סביב' החיים, והמסגרת הזו היא העיקר, ולא הדבר שאתם עושים בחיים עצמם. העבודה שלכם, היצירה שלכם, מערכות היחסים שלכם, העבודה הפנימית שלכם – כל אלה אינם זוכים לאותה הילה של קדושה ולאותה עדיפות בסדר היום. בעצם, אתם אומרים לנו שלא ראוי לשקוע באמת במשהו מן החיים עצמם, ליותר משעות בודדות."

"זה כמובן לא רק התפילה. זה ההינדוס של סדר היום, של לוח השנה, של הרגשות - - - בכל זה יש כמובן הרבה יופי, ופוטנציאל של הענקת משמעות ליומיום בנאלי או אנוכי. אבל האם זו הדרך היחידה? האם באמת כולנו צריכים להתנהל על פי אותה נוסחה קבועה מראש ואחידה, שאתם מציגים כדרכו של 'היהודי האידיאלי'?"

ועוד דבר אומרים לנו בנינו ובנותינו. 'אתם חיים בסרט'. הרי את אותה 'מאמר הדור', שכל הכתוב בו נכון גם לגבי התורה שלכם, לימדתם

אותנו כאילו המענה כבר נמצא אצלכם, כאילו אתם מציעים תורת ארץ-ישראל. אתם 'מתקנים את העולם', בשגרות החינוך והקהילה שלכם, אבל למעשה העולם לא יודע מכם ואתם לא אומרים לו דבר; אתם מדברים על 'קידוש החול', אבל מטפחים תרבות שאינה נותנת יחס אמתי אל החול; רבניכם מדברים בהתלהבות על 'חיים לאומיים ובריאים בארץ ישראל', כאיזה חזון רחוק, ושוכחים שזו המציאות שלנו, אנחנו, אלה שקצת 'התקלקלו' לכם.

אתם משועבדים לתורה ולמערכת הלכתית שאתם יודעים היטב שאינה רלוונטית דיה. אתם ערים לאנאכרוניזם הטבוע בה. אתם כואבים את הצרימות שעולות מן הניגון העתיק, בין אם זה בהיבט מדעי או מוסרי, ורואים בכך מחיר שיש לשלם עבור כל הטוב שבא בה. ומתוך הפערים הללו אתם מותחים כל העת גשרים בין המסורת ובין המציאות – גשרים המעניקים שמות לשיעורים המעניינים יותר בתיקוני ליל-שבועות או ליל הושענא רבה – במקום לחפש אחר תורה שמדברת עם המציאות, ואליה, ישירות.

ז

הרבה יש להשיב על טרוניות אלו. אורחות החיים שהושמצו כאן הולידו דמויות מופת, משפחות נפלאות, קהילות רבות עוצמה. גם אם הם מרחיקים מן החיים במובנים מסוימים, הם מעצימים אותם במובנים אחרים. יש בהם איזונים ועדינות, אם מדייקים בלימודם ולא נסחפים אחרי הצגות שטחיות וגסות שלהם.

ועל כולנה עולה הידיעה שגם הם יודעים אל-נכון: שהנאמנות לתורה ומצוות 'עובדת' לא פחות טוב, וכנראה יותר טוב, מכל האלטרנטיבות. מעניקה חוסן ומשמעות וערכים, משכללת את החיים, ומצליחה להיות מונחלת ברוב המקרים גם לדורות הבאים.

אך אחרי כל שיש להשיב, אין לנו תשובה על הסירוב שלנו לעבור מתורת הגלות לתורת הארץ. ממודל המכיר רק אורח חיים שסובב בד' אמות של בית הכנסת, סביב חיי הקודש, למודל המכיר וחי גם דרכים אחרות של מחויבות, כאלה שבהם עיקר החיים נטוע במרחבי החול לכל צורותיו היפות. אין לנו תשובה על ההתעקשות שלא לראות שהתורה שבידינו חסרה ומוגבלת, לעתים עד כדי מחאה מוסרית צודקת, ושלא להבין שאין היא יכולה להיות הדרך היחידה והמושלמת של נאמנות יהודית ושל עבודת ה', שהכל יכולים ליאות לאורו. אין לנו תשובה על העיכוב הגדול, על השקיעה בשגרה הדתית, על השתקת כוחות חיים, ועל ההעדפה הקבועה של הצועדים בדרך סלולה ומשובשת על פני המבקשים לסלול את הדרכים האמיצות שהדור הזה מבקש. הדרכים שהדורות שלנו צריכים, שהקב"ה מצפה להם מאיתנו.

את קול הבנים נשמע – כקריאת התעוררות, כהגדרת משימה, כבקשת עזרה. אם נדע שהתורה שבידינו עדיין איננה התורה כפי שהיא צריכה להיות, עדיין אינה ה'פתרון' המתאים לכל יהודי בדור הזה – אז גם נוכל להתבונן אחרת במי שאינם מתמסרים לה. גם אם אינם יודעים לבנות אלטרנטיבה, הם מקדמים אותה בעצם סירובם לקבל את הקיים כמות שהוא. את קול הבנים נשמע, ונשיב לב אבות על בנים; נראה בהם לא יריבים אלא שותפים, בדרך לכינונה של תורת חיים רבת דרכים.

וככל "שיתרכו בנו עובדי עבודת הקדש באמת, מסקלי דרכים ומישרי נתיבות - - עד מהרה יגלה ויראה לפנינו הודו והדרו של דור בנינו אלה. אהבתם העזה של הבנים היקרים לעמנו ולארץ קדשנו, תופיע ותאיר [...] לב האבות יתחיל להכיר את כל אוצר הטוב והסגולה הגנוזה שבבנים, בעומק נפשם הערה והחיה, והבנים יכירו את הקדושה והטהרה, ההוד והתפארת המלאים בלב האבות, שלקחו להם כל אלה בנחלה מדור דורים, ע"י שמירת קדושתה של תורה ומצותיה

וע"י הדבקות הפנימית בשם ד' אלקי ישראל, שוכן בציון ובוחר בירושלם. וכל אחד מחבירו יקח את כל הטוב, את כל הנאה והכשר, אחרי הזרחת אור החכמה, הגבורה, העז והענוה משני הצדדים, שכל אלה יביאו להכרה נאמנה, שרק ע"י ההתאחדות הרוחנית של ישראל הצעיר עם ישראל הזקן תבא ישועה ותצמח גאולה."

ח

לעם ישראל ניתנה תורה, לימדונו רבותינו. לא לְמַגְזֵר, לא לְכַת, בוודאי לא לְפֹרְשִׁים מִן הַצִּיבּוֹר, גם אם בטענת התבדלות 'קדושה'. לְעַם נִתְּנָה, וְעַלֶּיהָ לְשׁוֹב וְלֵהִיּוֹת חוֹקֶת-עַם, כְּזוֹ שֶׁמִּסּוּגֶלֶת לֵהִיּוֹת עוֹגֵן שֶׁל מַחֲוִיבוֹת וְעֲרֻכִים עִבּוֹר מְנִיפָה רַחֲבָה שֶׁל סַגְנוֹנוֹת חַיִּים.

אכן, ביוצאנו לגלות נטלו חכמים את התורה והמצוות, שהרבה עלינו הקב"ה כדי לזכותנו בהם, וגיבשו מהן מבנה מפואר של הלכה, עשירה בהגדרות ובגדרות – ובכך גם הורו לנו דרך לצמצם את המרחב ולנקז את העושר אל דרך אחת, דרך שבכוחה יכול היה ישראל לשמור על רוחו ורציפותו במים הסוערים של היסטוריה נטולת-עוגן. אך לא נוכל לשוב אל הברית הישראלית, ברית עם ואלוהיו, בלי לשוב ולפתוח את האופק אל שלל של דרכים מקבילות המעשירות זו את זו, 'דתיות' יותר ו'חילוניות' יותר בסגנונם, המחויבות כולן לתורה ולמצוות, בדרכים שקשה לנו לדמיין כעת. בעצם הרי זה ברור: אם איננו יודעים להוליד מן התורה אלא נתיב אחד, הרי שהחמצנו דבר-מה בסיסי. אם כל הנביאים מתנבאים בסגנון אחד – לא דבר ה' הוא זה.

ואם תאמרו – איה אותה תורה גדולה ורחבה? מי יראנו דרך אליה? הרי התשובה מוכנה מראש, תשובת הציונות היא תשובת התורה הגואלת: 'כל ישראל קדושים – אתה המכבי'.

לעם ישראל ניתנה תורה, לימדונו רבותינו. לא בדרך פקדון, לא בדרך שאלה, אלא בדרך מתנה, המעבירה את האחריות והסמכות אל

המקבל. 'אשר בחר בנו מכל העמים', ומתוך כך 'נתן לנו את תורתו', ומעתה היא שלנו, 'חיי עולם נטע בתוכנו', ו'יפתח בדורו כשמואל בדורו', ומוטל עלינו להתחיל ולהצמיח מחדש תורת-עם רחבה.

אכן, ביוצאנו לגלות נטלו חכמים את התורה שבעל-פה – שדרכה נמסר פירוש התורה לחכמי כל דור ודור, כדי שתהיה התורה חיה עם האומה ומתפתחת עמה – וגזרו עליה בתבונתם כתיבה, למרות האיסור, וממילא גם קפאון חלקי, וזאת על מנת לשמור אותנו מפני רוחות העמים הרבים והדורות הרבים שנגזר עלינו לעבור עד שתבוא גאולתנו בעיתה. אך לא נוכל לשוב אל הברית הישראלית, ברית עם ואלוהיו, בלי לשוב וליטול את הסמכות והאחריות, ולהתחיל לצעוד בדרך ארוכה, בזהירות אך ללא פחד, אל התורה הגדולה והרחבה שעמנו ראוי לה.

דרך אותה נצטרך לצעוד במלוא כוחותינו הרעיוניים, כוחות האבות וכוחות הבנים יחדיו, באהבה, באומץ ובצניעות.

יואב שורק

ירושלים ועפרה, ערב חג מתן תורה, תשפ"ד